

"Kuvve-i akliye dalında dehriyyun... Ve kuvve-i gadabiye dalında Nemrutları... Ve kuvve-i şeheviye dalında aliheleri, sanemleri..." Bu cümleleri açıklar mısınız?

Kuvve-i akliye dalında dehriyyun: Akılcılıkta aşırı gidip maddeye ezeliyet vererek Allah'ı inkar eden materyalist felsefedir. Bugünkü tabirle komünizm ve pozitivism felsefesidir. Bunları inkara ve küfre sürükleyen şey, enenin şerli yüzünün inkişaf edip yeşermesidir. Her şeyin içyüzü ve hakikati maddenin kendisi olup, bunlar da ancak akıl ve duyularla anlaşılabilir, diyerek metafizik alemini tamamı ile inkar ediyorlar.

Kuvve-i Akliye, İşaratü'l İ'caz'da şu şekilde tarif ediliyor:

"Ve keza, kuvve-i akliyenin tefrit mertebesi *gabâvettir* ki, hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi *cerbezedir* ki, hakkı bâtil, bâtili hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekâyâ malik olur. Vasat mertebesi ise *hikmettir* ki, hakkı hak bilir, imtisal eder; bâtili bâtil bilir, içtinap eder."(1)

Ve kuvve-i gadabiye dalında Nemrutları: İnsandaki öfke ve gadap duygusunun ölçü ve vasattan çıkıp zulüm ve haksızlıklara varmasıdır. Bunun temelinde yine enenin şerli yüzünün inkişaf ve yeşermesi yatıyor.

"Zulüm ve haksızlıkların kaynağı şu duygunun ifrata gitmesidir. Gadap ve öfkenin vasat ve meşru olanı ise *şecaattir*. Yani hak için canını verir, haksızlıktan ise çekinir. Gadap duygusunun ifrat haline *tehevvür* denilir ki maddi ve manevi hiçbir şeyden çekinmeyen zalim ve haksız kimselerdir. Nemrut, Firavun ve Şeddad gibi zındıklar buna misaldir."(2)

Kuvve-i Gadabiye İşaratü'l İ'caz'da şu şekilde tarif ediliyor:

"Ve keza, kuvve-i gadabiyenin tefrit mertebesi, *cebanettir* ki korkulmayan şeylerden bile korkar. İfrat mertebesi *tehevvürdür* ki, ne maddî ve ne mânevî hiçbir şeyden korkmaz. Bütün istibdadlar,

tahakkümler, zulümler bu mertebenin mahsulüdür. Vasat mertebesi ise şecaattir ki, hukuk-u diniye ve dünyeviyesi için canını feda eder, meşru olmayan şeylere karışmaz."(3)

Ve kuvve-i sheviye dalında aliheleri, sanemleri: Şehvetin de akıl ve öfkede olduğu gibi ifrat mertebesi vardır. Şehvetin ifrat mertebesi menfaat uğruna namus ve ırzları tecavüz etmektir. Yani haram helal demeden her menfaatin peşinde koşmak ve adeta menfaati ilah yerine koymaktır.

Kuvve-i sheviye İşaratü'l İ'caz'da şu şekilde tarif ediliyor:

"Meselâ, kuvve-i sheviyenin tefrit mertebesi humuddur ki, ne helâle ve ne de harama şehveti, iştihası yoktur. İfrat mertebesi fücurdur ki, namusları ve ırzları pâyimal etmek iştihasında olur. Vasat mertebesi ise iffettir ki, helâline şehveti var, harama yoktur."(4)

Dipnotlar:

(1) bk. [İşârâtü'l-İ'câz, Fâtiha Sûresi.](#)

(2) bk. age.

(3) bk. age.

(4) bk. age.